

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת עקב

כ"ג במנחם-אב – מברכים החודש אלול

אמירת כל התהילים בהשכמה¹ בציבור. אחר-כך לומדים במשך כשעה מאמר חסידות המובן לכולם, ואחר-כך התפילה.

(1) אם לא הספיק לסיים את התהילים עם הציבור, ואם יגמור את התהילים אח"כ יפסיד ע"ז את התפילה בציבור, כתב הגר"ש דבורקין ז"ל לא' מאנ"ש: "וע"ד אם תפלה בציבור נדחית מפני אמירת תהלים בשבת מברכין, לא קיימא לשיילי, בוודאי לא" (קובץ רז"ש עמ' 30).

ולענין השלמה אח"כ, בס' דיני ומנהגי ר"ח חב"ד עמ' ז הביא שמועה מיחידות של הר"ש לברטוב, ששאל היות והוצרך לילך זמן רב כדי להגיע להתנועדות הרבי בש"ק מברכים, מה יעשה ע"ד אמירת תהילים, כי אין הזמן גרמא לגמרו ולהתפלל כו'. וענה הרבי (כאן – תרגום מאידיש): (א) שיכול לומר התהילים בהלכו ברחוב (בע"פ), ושאי"צ לומר המזמורים כסדרן. (ב) שיכול לומר תהילים בין השיחות דההתנועדות. (ג) "ישען 24 שעות במעתי-לעת" (כנראה הכוונה שיכול לגמור את התהילים במשך כל השבת, כולל ליל שבת). ובמכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לאדמו"ר מקופשיניץ (אג"ק ח"ג עמ' תקע"ח) אודות תהילים דשבת מברכים בקהילות ישראל בעולם: "זוה כשנה אשר הצעתי כי בכל שבת מברכין ינהיגו בהבתי כנסיות לאמר כל התהילים עם אמירת הקדישים בכל אתר ואתר לפי הזמן המתאים להם, אם בש"ק בהשכמה קודם התפילה או בין מנחה למעריב".

ובס' 'דעם רבינ'ס קינדער' (ברוקלין תשס"א, ס"ע תלד) מביאים מענה ביחידות (כאן – תרגום מאידיש) לאחד הת' ששאל שאינו מספיק לסיים את כל התהילים בשבת מברכים: "באם לא יכול היה לסיים בשבת מברכים – יעשה זאת בשבת הבאה, באם גם באותה שבת לא יכול היה לסיים – יעשה זאת בשבת השלישית, וכן הלאה". בכל המענות הללו יש כמה ספיקות, והעיקר צ"ע אם הן הוראה לרבים לכל אנ"ש.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

התקשרות

ב"ה

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'קנג

ערב שבת קודש

פרשת עקב

כ"ב במנחם-אב התשע"ו

שנת ה'קהל

יוצא-לאור עלידי

צעירי-אגודת חב"ד באה"ק

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ב במנחם-אב ה'תשע"ו - כ"ט במנחם-אב ה'תשע"ו

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ב במנחם-אב	פרק ב-ד.	ה' טומאת צרעת.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע רמה.
ש"ק	כ"ג במנחם-אב	פרק ה-ז.	פרק ב.	מ"ע רמה.
א'	כ"ד במנחם-אב	פרק ח-י.	פרק ג.	מ"ע רמה.
ב'	כ"ה במנחם-אב	ה' עבדים.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ד.	מ"ע רלב. מל"ת רנח. רנט. רנו. רס.
ג'	כ"ו במנחם-אב	פרק ד-ו.	פרק ה.	מ"ע קצו. מל"ת רלג. מ"ע רלד. רלג. מל"ת רסא.
ד'	כ"ז במנחם-אב	פרק ז-ט.	פרק ו.	מ"ע רלה. מל"ת רנד. רנה.
ה'	כ"ח במנחם-אב	אורך ביושר וגוי. ספר משפטים והוא ספר שלשה עשר. ה' שכירות.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ז.	מ"ע רמג.
ו'	כ"ט במנחם-אב	פרק ד-ו.	פרק ח.	מ"ע ר. מל"ת רלח.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחת החמה	זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד'							
ו', כ"ב במנחם-אב	4.04	4.57	5.20	6.19	9.25	12.42	1.15	7.12.1	7.37
ש"ק, כ"ג במנחם-אב	4.05	4.58	5.20	6.20	9.26	12.42	1.14	7.10.9	7.36
א', כ"ד במנחם-אב	4.06	4.58	5.21	6.21	9.26	12.42	1.14	7.09.7	7.34
ב', כ"ה במנחם-אב	4.07	4.59	5.22	6.21	9.26	12.41	1.14	7.08.5	7.33
ג', כ"ו במנחם-אב	4.08	5.00	5.23	6.22	9.26	12.41	1.13	7.07.3	7.32
ד', כ"ז במנחם-אב	4.09	5.01	5.23	6.22	9.26	12.41	1.13	7.06.1	7.31
ה', כ"ח במנחם-אב	4.10	5.02	5.24	6.23	9.26	12.40	1.12	7.04.8	7.29
ו', כ"ט במנחם-אב	4.11	5.02	5.25	6.24	9.26	12.40	1.12	7.03.5	7.28

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ
עקב	7:47	6:34	7:49	6:50	7:49	6:42	6:52	7:48
ראה	7:38	6:26	7:40	6:41	7:40	6:33	6:43	7:39

צעירי-אגודת חב"ד באה"ק ת"ו • יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

עורך אחראי: לוי שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מול: המרכז לעזרי שליחות, ת"ד 100 כפר חב"ד 6084000

טל' 03-3731777, פקס: 03-9606169, ISSN 0793-7474

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

ברעיונותיו על כך שבימים אלו היה משה רבינו עליו השלום בהר, שהימים הם ימי רצון שאפשר לפעול בהם באופן שונה לחלוטין, ושעליו להיות בן-אדם ואסור לו להחמיץ את הזמן.

כשבאים לבית-המדרש כבר מוצאים בו קהל גדול. יש שאומרים תהלים, אחרים לומדים חסידות או אומרים תיקוני זוהר, בשעה שאחרים עומדים או יושבים ומתפללים. בסדר העבודה של תורת חב"ד תופסת התפילה - עבודה שבלב - את אחד המקומות הגדולים והחשובים ביותר. בליובאוויטש היו כאלה שכינוים היה 'בעלי עבודה' והיו מתפללים שעות רבות גם בימות החול של כל השנה, ובייחוד בחודש אלול, שאז היה זה באופן שונה לחלוטין.

כשהיו נכנסים ל"חדר שני" של המניין, היו נפעמים מהמחזה הבלתי-רגיל שנתגלה: כל אחד שקוע בשרעפיו ושרוי בדבקות, אינו שומע ואינו רואה את הנעשה סביבו. זה מנגן בניגון חב"די "ברוך גוזר ומקיים", השני אומר "חנן ורחום", השלישי אומר "זכולם משבחים ומפארים", ואחר מצוי בעיצומה של תפילת "אהבת עולם" ואומר מילים ספורות, כאשר פירוש המילות מזדקר מכל מילה בכליך הרבה עסיסיות של השגה, בהתקשרות שכזו ובקול תחנונים כזה, עד שמרגישים שבכל מילה מתעלה המתפלל מעלה-מעלה! הוא מתקרב יותר ויותר אל הנקודה, והנה-הנה הוא משיג את מטרתו. ניגון התחנונים של "מהר והבא עלינו ברכה ושלום" והניגון השקט והערב "ותוליכנו מהרה קוממיות לארצנו", קול הביטחון בו הוא אומר "כי איל פועל ישועות אתה" וקול השמחה בו הוא אומר "וקרבתנו מלכנו לשמן הגדול" - מעניקים לו את הכוח לומר "שמע ישראל". עם כל יום נוסף שחלף התקרבו יותר לשבת סליחות. את ה"חסידות" של שבת סליחות היו שומעים בכוונת-לב שונה לחלוטין. בליל שבת שלפני הסליחות היו ממועטים בשינה בדרך כלל, משום שלא היו יכולים לישון. האדם לא מצא לעצמו מקום, וההליכה למקווה היתה עוד לפני שהאיר היום.

'הפצת היהדות': ספר חובה לשליח ולכל יהודי

החובה לקרב יהודים לתורה ואיך לעשות זאת - לאור תורתו והזכותיו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

הספר מציג את גישתו הייחודית של הרבי לנושא זה, מפרט את שפע הברכות המובטחות לעוסקים בכך, ומביא שלל הוראות באשר לכל היבטים בפעולת קירוב הלבבות

ליקוט: הרב אברהם שמואל בוקיעט • עריכה: מנחם ברוד • הוצאת צאגו"ח • 368 עמודים

הפצה: קה"ת, חי"ש. להשיג בחנויות הספרים ובטל' 1700-704120

כשהרבי בא לשדה...

לא צריך להידחף

בהיכל המלך - ישנן הגבלות, ש"אין נכנסים כי אם ברשות, ואף גם זאת המוכחרים שבעם ויחידים נגולה"; אבל כשהמלך יוצא לשדה - יכול כל אחד, גם הוא במעמדו ומצבו, להיות "מחותן".
ובנוגע לענייננו: גם מי שנמצא ב"שדה" שאינו מקום יישוב, אלא מקום של צמיחת עשב, מאכל בהמה, שמורה על נפש הבהמית, ועד ל"עשו גו' איש שדה" - הרי בחודש אלול בא הרבי אליו בהיותו בשדה, ולא זו בלבד שהרבי אינו כועס (ברוגז) על הטרחה שהטריחוהו לבוא למקום ירוד כזה, אלא אדרבה, מקבלו בסבר פנים יפות ומראה לו פנים שוחקות, מתוך שמחה שממתיקה דינים (כידוע הסיפור עם אדמו"ר הזקן במאסר). כשהרבי בא לשדה רשאיין כל מי שרוצה להקביל פניו, וכולם עומדים מוכנים להקביל פניו, ולא צריכים אפילו להידחף... כיוון שהרבי עצמו מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומשפיע לכולם. צריכים רק לא להיות טיפש ולצעוק "אבא הצליני"... לא תובעים גדולות ונפלאות, אלא צעקה אחת פנימית: "אבא אבא הצליני, אבא אבא רחמני"...

ואז בוודאי יתקיים הכתוב "אני לדודי ועלי תשוקתו", "אין תשוקתו של הקב"ה אלא על ישראל" היינו שכל תשוקתו של הקב"ה היא אך ורק להשפיע טוב לישראל, ובפרט הטוב העיקרי דגאולה השלימה, שבקרוב ממש יוליכנו הרבי לקראת משיח, אמן.

(משיחת ח"י אלול ה'תש"ו)

ריח של אלול

במשך מאה ושתיים השנים שבהן היתה ליובאוויטש עיר הבירה של כ"ק אדמור"י חב"ד, היתה לקריית ספר בדרכי החסידות ומנהגי החסידים, גם בחיי החולין של כל השנה, ובפרט בחיי המועדים והימים הטובים.

בשבת מברכים אלול בליובאוויטש, למרות שזה היה עדיין יום בהיר ושטוף שמש, האווירה כבר השתנתה. ריחו של אלול החל כבר להיות מורגש, ורוח של תשובה כבר החלה לנשב. כל יהודי נעשה מתון יותר, עסוק יותר במחשבותיו והחלו לשכוח את כל דברי החולין.

במשך שני חודשי הקיץ - מאחרי חג השבועות עד שבת נחמו - עם הפסקה מסויימת בימי בין המצרים, שאכן היו ימי תוגה ועצב, שהרי את הלכות תשעה באב היו שומרים על כל פרטיהן - היו מטיילים קצת בין מנחה למעריב בכיכר השוק. בין פסח לשבועות לא יצא אדם לטייל, אך מאחרי שבועות עד שבעה-עשר בתמוז, היו מטיילים ונהנים מהרוח הקייצית הנעימה.

אחרי שבת נחמו כבר החלו ללמוד אחרי מעריב, לקיים מה שכתוב "קומי רוני בלילה", וכשהגיע שבת מברכים אלול החלו כבר לחוש אווירה של אלול, ובדריכות רבה חיכו ל"לדוד ה' אורי וישעי", לקול השופר, לתקיעה הראשונה שהיה בה משום הודעה ששערי חודש הרחמים נפתחו.

כששוכבים במיטה בשש בבוקר...

מאמרי החסידות של שבת מברכים אלול, שבדרך כלל נפתחו ב"אני לדודי ודודי לי - ראשי תיבות אלול" "השמים כסא", או "ראה אנוכי נותן לפניכם היום", כבר היו רוויים ברוח של אלול. כל יום מימי חודש אלול אינו דומה כלל לימי השנה כולה. כאשר שוכבים במיטה בשעה שש בבוקר, שומעים שבמניין הוותיקין הראשון בבית המדרש כבר הסתיימה התפילה ותוקעים בשופר. קול השופר מעורר - הרי אלול בעולם. ממחרים להתלבש והאדם אינו שבע רצון עם עצמו - מדוע איחר כליכך בשנתו, והוא חושב

הגאווה באה עקב השכחה

כיצד מנה הסמ"ג מצווה על-פי הנאמר לו בחלום? • האיש שהיה בכוחו לפרוך גם פלפולו של ה'כביכול'... • מעשה נורא בעיר שהוקשה לה בעיקרי אמונה ונתגלה עוונה • תכלית הפירוד מאלוקות הוא כאשר שוכחים לגמרי את הכוונה העליונה, והעצה לכך - קבלת עול • גם בעניינים הגשמיים בכלל, הכול תלוי במידת הביטחון בה' • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

בשמים היא"ו, וכפי שמצינו ⁷בעניין בהרת ושער לבן, שיש פוסקים טמא אף-על-פי שקודשא-בריך הוא אומר טהור, משום שתורה לא בשמים היא? - (כ"ק אדמו"ר חייך ואמרו: בזמן הצמח-צדק היה יהודי ("פון די עולם'שע") שנחשב ללמדן [היו לו חילופי מכתבים עם הצמח-צדק, ופעם תירץ לו הצמח-צדק מדרש פליאה], שעיקר כוחו היה בקושיא ופירכא ("אפפרעגן"). - הרי אין לך דבר שהוא בשלימות, ובמילא, היה מוצא בכל דבר איזה קושיא ופירכא. ואמרו עליו - אינני רוצה לפרוש בשמו - שכאשר יבוא לעולם האמת, בפני בית-דין של מעלה, וישאלוהו אם למד תורה, ויבקשו שיאמר דבר חידוש - אזי יאמר: ריבוננו של עולם, יודע אתה שעיקר כוחי הוא להקשות ולהפריך, תאמר אפוא אתה דבר-מה, ואני אקשה ואפריך אותך ("זאָג דו עפעס, און איך וועל דיר אָפפרעגן")...

א. על הפסוק "השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך וגו' ורם לבבך ושכחת וגו'" שבפרשת השבוע¹ - איתא בסמ"ג² שבתחילה לא היה בדעתו למנות עניין זה בלאו, ומוסיף ש"גם רבינו משה [הרמב"ם, אשר, על סדרו של הרמב"ם סידר גם ר' משה מקוצי את חיבורו "ספר מצות גדול"³] לא חיברו ולא הזכירו בחשבון הלאוין", וכשהגיע להשלים עד כאן הלאוין אקרא בחלום [נגלה אליו האלקים בחלום]⁴ במראית הלילה הנה שכחת את העיקר, השמר לך פן תשכח את ה', והתבוננתי עליו בבוקר והנה יסוד גדול הוא וכו', ובגלל זה מנאו הסמ"ג במנין הלאוין: "אזרהה שלא יתגאו בני-ישראל וכו'" (אף שבשכיל זה הוצרך להוציא עניין אחר ממניין הלאוין, שהרי מנין הלאוין אינו יכול להיות יותר משס"ה).

ולכאורה אינו מובן: איך מנאו הסמ"ג במניין הלאוין על יסוד החלום במראית הלילה, הרי ישנו הכלל ש"אין משגיחין בבת קול"⁵, כיון שתורה "לא

(6) נצבים ל, יב. וראה ב"מ שם.

(7) שם פו, א. רמב"ם הל' טומאת צרעת ספ"ב. הובא בלקו"ת ס"פ תזריע.

(8) ראה גם "רשימות" חוברת קמו ע' 15, ובהנסמן שם בהערה 46.

(1) ח, יא"ד.

(2) מל"ת סד. וראה גם בסוף ההקדמה.

(3) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם והסמ"ג אות מו. וש"נ.

(4) כן הובא בכתר שם טוב סי' שפא.

(5) ב"מ נט. ב. וש"נ.

"כתר שם טוב עולה על גביהן"

בן זומא אומר: איזהו חכם? הלומד מכל אדם, שנאמר: מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי (פרק ד משנה א). שלושה כתרים הן, כתר תורה כתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן (שם, משנה ג)

"מכל מלמדי השכלתי" – הלימוד מכל אדם מוסיף לא רק בחכמה ("איזהו חכם"), אלא גם בכוח המשכיל ("השכלתי"), שהוא שורש ומקור השכל.
"כי עדותיך" – במסירת עדות לא נוגע מעמדו ומצבו של העד אלא תוכן דבריו. אף כאן: יש ללמוד מכל אדם, יהיה מי שיהיה.
"שיחה לי" – הלימוד יכול וצריך להיות גם משיחה בעלמא, על-דרך מאמר רז"ל, "שיחת חולין של תלמידי-חכמים צריכה לימוד". ודוגמתו ככל יהודי, שהוא בבחינת 'תלמיד חכם', ככתוב 'וכל בניך לימודי ה'".

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת קרח תשמ"ח – בלתי מוגה. התוועדות תשמ"ח כרך ג, עמ' 554)

הפירוש ד"איזהו חכם" הוא – "שראוי שיתהלל בחכמתו". ויש לדקדק בזה: הרי מקרא מלא דיבר הכתוב, "אל יתהלל חכם בחכמתו גו' הגיבור בגבורתו גו' עשיר בעושרו"?
והביאור: הפסוק ממשיך "כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידוע אותי", כלומר: כשהמטרה היא "השכל וידוע אותי", אזי "יתהלל המתהלל" גם במעלות של חכמה גבורה ועושר, שכן כל עניינם אינו אלא למען "השכל וידוע אותי". ואף כאן: "איזהו חכם, שראוי שיתהלל בחכמתו", שכן כל מטרת החכמה היא "השכל וידוע אותי".
והדבר מודגש בסיום הכתוב – "כי עדותיך שיחה לי": תכלית החכמה ("מכל מלמדי השכלתי") אינה אלא בשביל "עדותיך", על-דרך "השכל וידוע אותי". ומזה מובן גם לגבי גבורה ועושר, שאינם אלא בשביל ענייני קדושה, תורה ומצוותיה, "עדותיך".

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת תבוא תשמ"ו – בלתי מוגה. התוועדות תשמ"ו כרך ד, עמ' 385)

"כתר שם טוב" מצד עצמו הוא עניין חיצוני, ולמטה מ"כתר תורה, כתר כהונה, וכתר מלכות", ועד כדי כך, שהתנא מונה "שלושה כתרים" (תורה כהונה ומלכות) בלבד. ואף-על-פי-כן, בהיותו על גביהן, הרי הוא "עולה על גביהן", למעלה מג' הכתרים.
וההסברה בזה: "כתר תורה, כתר כהונה, כתר מלכות" – עם היות שגם בהם ישנו עניין של הליכה מדרגא לדרגא (ולא באופן של עמידה בלבד),
– כתר תורה: לימוד התורה באופן של "לאפשה לה". כתר כהונה: "לעמוד לפני ה' לשרתו", שעמידה זו להיותה "לפני ה'", הרי היא בוודאי באופן של הילוך. וכתר מלכות: להיותו "משכמו ומעלה גבוה מכל העם", עם כל הרחבות של עניין המלוכה, הרי זה בודאי באופן של הליכה –
מכל מקום, מודגש בהם בעיקר הנתינה מלמעלה, ולא כל כך מעלת העבודה בכוח עצמו, מה שאין כן "כתר שם טוב", שכל ענינו הוא עבודה בכוח עצמו – הרי הוא "עולה על גביהן".

(התוועדות תשמ"ח חלק ד, עמ' 321)

"השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך וגו' ורם לבבך וגו'" – שלכאורה אינו מובן: מהי שייכות עניין השכחה ל"רם לבבך", הווא ליה למימר "השמר לך פן ירום לבבך" – ש"עיקר אזהרת כל התורה הוא מצות הזכירה, וההיפוך הריסות התורה ח"ו הוא השכחה", והיינו, שעניין "רם לבבך" בא בסיבת השכחה.

ומקדים, "דיש בשו"ת של הרמב"ם ששלחו מדינה אחת להרמב"ם וחתמו על שאלה זו במספר ע' אלף, ילמדנו רבינו מאחר שאין תחיית המתים מפורש בתורה, רק בש"ס רמזו ודרשו מהוכחות שלהם, אם כן גם לנו יש להוכיח ולדרוש אפכא כו', והרמב"ם לא רצה בעצמו להשיב, וציוה לתלמידו מהר"י אבן תבון לכתוב תשובתם", ותוכן התשובה ש"השכל נעשה מברירות הדמים כו'", היינו, שעל-ידי אכילת מאכלים דקים נעשה השכל צלול, ולאידך, על-ידי אכילת מאכלות אסורות נטמטם השכל, "ומדבריהם שנראה שאתם כופרים בדברי חז"ל, אם כן נראה שלא נזהרתם מאכילת איסור ודברים טמאים. . . ואם כן איך תוכלו להכריע בשכל שלכם נגד רבותינו חכמי התלמוד אשר רוחב לבם היה רחבה מני ים".

ומוסיף שם, ש"מאחר שנמשך לכם ספק זה, אם כן אין נשמתכם נמשך מבני אברהם יצחק ויעקב כו'". וממשיך שם: "ותדעו נאמנה מאחר שירדתם לספק זה וכפירה זאת, תדעו שהפורעניות קרובה לכם", ומסיים: "וכך עלתה להם, שבא עליהם מלך אחד והרגם והשמידם. . . ומעט מזער נמלטו להרמב"ם וחזרו בתשובה".

וכשם שטמטום השכל בא בסיבת מאכלות אסורות,

– ואין הכוונה רק למאכלות אסורות דווקא, שהרי "ברשיעי לא עסקינן"¹⁷, אלא גם לדברים המותרים שהאדם אוכלם למלאות תאוות נפשו, כמבואר בתניא¹⁸ שדברים המותרים הם מקליפת נוגה, אך על-ידי אכילתם למלאות תאוות נפשו, יורד החיות ונכלל לפי שעה ברע גמור שבשלוש קליפות הטמאות –
כך עניין הגאווה, "ורם לבבך", בא בסיבת השכחה.

(17 ראה יומא ו, א. וש"נ.)

(18 פ"ז.)

בשכלו, כפי שכותב "והתבוננתי עליו בבוקר והנה יסוד גדול הוא כו'", לכן, אין זה בכלל "תורה לא בשמים היא", אף-על-פי שהיסוד לזה היה החלום במראית הלילה.

אך השאלה היא לאידך גיסא: כיון שזהו עניין הכי עיקרי – איך יתכן שהרמב"ם לא מנאו במניין הלאוין?⁹

ב. ובכן, עניין זה הוא מהעניינים שאי אפשר ללמדם על-פי נגלה בלבד, ומוכרחים להגיע לביאור על-פי תורת החסידות¹⁰.

ובהקדם המבואר בפרקי דר' אליעזר¹¹ טעם בריאת העולם באופן ש"רוח צפונית אינה מסובכת"¹² ("בבי"ת נברא העולם. . . סתום מכל צדדיו ופתוח מצד אחד"¹³) – "אמר (הקב"ה) שכל מי שיאמר שהוא אלקה, יבוא ויגמור את הפנה הזאת שהנחתי כו'".

והיינו, שהקב"ה השאיר בבריאה עניינים של חסרון, שעל-ידם יהיה ניכר שכללות הבריאה היא על-ידי כוח עליון. ועל דרך שמצינו לעניין עירובין, שכאשר מערבים עיר של רבים צריך להניח בה שיור, כדי שלא תשתכח תורת רשות הרבים¹⁴.

וכן הוא בנוגע לעניין השכל – ששכל עצמו מכריח שזקוקים לעניין שלמעלה מהשכל, כיון שיש עניינים שהשכל אינו יכול להבינם. וכמו כן הוא בתורה – שישנם כמה עניינים שאינם מובנים בנגלה דתורה, ומהם מוכרח שיש צורך ללמוד גם פנימיות התורה, שדווקא על-ידיה יתבארו עניינים אלו¹⁵.

ג. ובנוגע לענייננו:

מבואר בתורת הבעל שם טוב¹⁶ על הפסוק

(9 ראה גם בברית משה לסמ"ג שם.)

(10 ראה גם תורת מנחם – התוועדות ח"ו ס"ע 112. ח"ה ע' 100. ע' 116 הערה 147. ועוד.)

(11 פ"ג.)

(12 ב"ב כה, רע"ב.)

(13 ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א (קרוב לסופה). ב"ר פ"א, יו"ד.)

(14 ראה עירובין פ"ה מ"ו ובפרש"י והרע"ב. רמב"ם הל' עירובין פ"ה ה"כ"א. שו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס שצב.)

(15 ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 209.)

(16 ראה ספר בעש"ט עה"ת פרשתנו אות ח. האוינו אות ד"ו. וראה גם כתר שם טוב ס' שפא. קפו.)

משה רבינו.

לעניין כפייה בדברים – מציין הרבי (לקוטי שיחות כרך לה עמ' 97 הערה 32): תוספות יו"ט מסכת אבות פרק ג' משנה יד.

בשיחה ארוכה (לקוטי שיחות כרך ט"ו עמ' 58 ואילך) בעניין "חביב אדם שנברא בצלם" מתייחס הרבי לדברי התוספות יום טוב הן בפנים השיחה והן בכמה וכמה הערות, עיין שם.

ומעניין לעניין: באגרתו מנר ראשון דחנוכה תשכ"א (איגרות קודש כרך כ' עמ' עח), מציין הרבי לסתירה "דגם בלשון חז"ל אדם ממעט נכרי. וכן כתוב בתוספות יו"ט ביכורים פ"ב משנה ז' – והוא בסתירה למה שכתוב בפירושו לאבות פרק ג' משנה יד".

בסופו של דבר מגיע למסקנה מעניינת:

שוב ראיתי דתימה לומר כל הנ"ל שהרי מבואר (יבמות סא,א ובתוספות שם) דבמקום דכתב גם בהמה אז כשהזכיר השם – אדם כולל גם עכו"ם.

ובכל הנוכח לעיל הוא על דרך זה, ואם כן אינו שייך להכלל שאין עכו"ם קרויים אדם [ובמגילה אדם בא בניגוד לקרקעות. בביכורים ובבא קמא – לבהמה ושור. ובאבות – לישראל]. וצריך עיון גדול. – ולהעיר אשר בפירושו המלב"ם על התורה ריש ויקרא האריך בכל זה.

"בפירושי המשניות נכללים גם הטעמים (וכמבואר בהקדמת התוספות יו"ט למשניות)", קובע הרבי בלקוטי שיחות כרך לו עמ' 17.

על השאלה המפורסמת למה נענשו המצרים, הרי נגזר על בני ישראל "ועבדום וענו אותם" – מביא הרבי (לקוטי שיחות כרך ל"ו עמ' 13 הערה 43): שהם עשו זאת מחמת רשעות לבם (אף שבלאו הכי היו מוכרחים בזה מפני גזירת הקב"ה) – תוספות יו"ט אבות פרק ב' משנה ו' בסופה. וראה רמב"ן (ובחיי) לך טו, יד בסופו.

גם עדים וגם חשבון...

מדוע לקידוש החודש יש צורך גם בעדי ראיה – "כזה ראה וקדש", דלכאורה: מכיוון שבית דין נדרש בלאו הכי לחשב על-פי חשבון את זמן מולד

הלבנה, ויתר על כן, הם סומכים דווקא על החשבון אפילו בזמן שמקדשין על פי הראיה, עד כדי כך שאם "ידעו בחשבון שאינו נראה ובאו עדים והעידו שנראה... אין סומכין על דבריהם" לשם מה יש צורך גם בעדי ראיה? – כקושיית התוספות יו"ט (ר"ה פרק ב' משנה ו' קרוב לסופו).

ומסביר הרבי (שוב על יסוד דברי התוספות יום טוב):

"בעדי ראיה" וב"חשבון" – ישנה מעלה בכל אחד שאין בזולתו; וקביעות ראש חודש היא ענין כללי ויסודי בענייני תורה ומצוות הדורש את שתי המעלות. ולכן אין אנו סומכין אלא על שניהם כאחד – הראיה והחשבון. והאריך להסביר את הדברים על פי פנימיות העניינים (לקוטי שיחות כרך כא עמ' 64 ואילך).

מעלת גיל שבעים

"להעיר מלשון התוספות יו"ט סוף פרק קמא דברכות במעלת ע' [70] שנה. ועיין גם כן לקוטי הש"ס להאריז"ל שם", כך ציין הרבי באגרתו לרב זוין לרגל מלאת לו 70 שנה (אגרות קודש כרך יד עמ' קסג), ובה גם מעודדו לקיים התועדות חסידית לרגל יום זה.

שכר – מהלידה

העירני חכם אחד מתוספות יום טוב למגילה פרק א' משנה ג': וטף לא באו אלא כדי ליתן שכר למביאייהו... ואם כן אפילו הוא קטן כמות שהוא יש שכר למביאייהו ומביאין אותו...

כך הוסיף הרבי (בתור "הוספה לאחר זמן") למכתבו הכללי מיום י"א אדר שני תשמ"א (נדפס בספר באגרות מלך כרך א' עמ' רמב).

דברי ה'תוספות יום טוב' חיזקו את סברתו של הרבי, שביקש לקבוע כי "קטני קטנים" חייבים במצוות הקהל "תיכף שנוול" משום שגם הם בכלל "לתת שכר למביאייהו".

הערה זו שבה ונכללה במכתב כללי מר"ח מרחשוון תשמ"ז (שם עמ' שפה).

ד. ובהקדמה:

שכחה – הוא עניין הגלות, כמו שנתבאר לעיל במאמר¹⁹ [שהוא מיוסד על המאמר של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, ולפני זה – של הצמח" צדק, ושל אדמו"ר הזקן בלקוטי תורה, ועד לבעל שם טוב] שבזמן הגלות אומרים בניישראל "זכור הוי' מה היה לנו"²⁰, "זכור עדתך קנית קדם"²¹, כיון שעניין הגלות הוא מצד השכחה שלמעלה.

וסיבת השכחה למעלה היא מצד השכחה למטה אצל בניישראל, כתורת הבעל שם טוב²² על הפסוק²³ "ה' צלך", "כמו שהצל עושה מה שהאדם עושה, כך הבורא ברוך-הוא כביכול עושה מה שהאדם עושה". ולכן, כאשר בניישראל באים בטענה על השכחה למעלה – כמו שכתוב בהפטרות יום שבת קודש זה: "ותאמר ציון עזבני ה' ואדניי שכחני"²⁴ – ואומרים "זכור הוי' מה היה לנו", משיב הקב"ה שגם אצל בניישראל צריך להיות עניין הזיכרון: "עמי זכר נא גוי"²⁵, וסיום העניין "מה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט וגו"²⁷.

ועניין השכחה הוא סיבה שעלידי זה נעשה "ורם לבבך", שזהו מה שכתוב "השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך וגו' ורם לבבך וגו'".

ה. וביאור שייכות עניין השכחה לעניין הגאווה – "ורם לבבך": בנוגע לשכחה נאמר בהמשך הכתובים "שכח תשכח"²⁸, ב' פעמים שכחה. ומבאר הרב המגיד²⁹ ש"שכח תשכח" פירושו "שישכח גם השכחה", ועל דרך מה שכתוב³⁰ "הסתר אסתיר", שההסתר עצמו הוא בהסתרה³¹. והיינו, ששכחה סתם יש בה כוונה – שזהו עניין של ניסיון בשביל

19) ד"ה אלה מסעי דש"פ מטו"מ (לעיל ע' 76 ואילך).

20) איכה ה, א.

21) תהלים עד, ב.

22) ראה חתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סע"ח. וש"נ.

23) תהלים קכא, ה.

24) ישע"ל מט, יד.

25) מיכה ו, ה.

26) שם, ח.

27) ראה אוה"ת פרשתנו ע' תקיד ואילך. נ"ך ח"ב ע' א'פה ואילך.

28) ח, יט.

29) אור"ח ס"פ תבוא.

30) וילך לא, יח.

31) ראה ספר בעש"ט עה"ת פ' וילך אות ד' ואילך, ובהנסמן שם.

תועלת כו', אבל "שכח תשכח" פירושו ששוכחים גם כוונת השכחה, שזהו ריחוק מאלקות לגמרי.

וכמו כן עניין הגאווה הוא ריחוק מאלקות לגמרי, כידוע³² שעניין הגאווה פוגם בשם י"ה, ואמרו חז"ל³³ "כל אדם שיש בו גסות הרוח אומר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם", והיינו, שבנוגע לכל שאר העבירות נאמר³⁴ "השוכן אתם בתוך טומאותם", ורק בנוגע לגאווה אומר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם, כיון שעניין הגאווה הוא ריחוק ושכחה מאלקות וניגוד לאלקות לגמרי.

א. ועל-פי זה יש לבאר הטעם שהרמב"ם לא מנה עניין זה במניין הלאוין: מצד חומר עניין הגאווה – אין זה דומה לשאר העבירות, כיון שזהו עניין של שכחה מאלקות לגמרי, ונכלל בלאו של עבודה זרה.

ועל דרך המבואר בפירוש מאמר חז"ל "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה"³⁵ – שבעולם נעלה יותר הרי זה אכן עניין של עבודה זרה.

* * *

א. איתא בדרושי אדמו"ר מהר"ש³⁶ בעניין מה שכתוב בזהר³⁷ בפירוש "ועמך כולם צדיקים"³⁸, "מאן דאתגזר אקרי צדיק", שעל-פי זה, גם "מה שכתוב לא יתן לעולם מוט לצדיק"³⁹, זהו לכל ישראל שנקראים צדיקים בגין דאתגזרון כו", "ולפי זה צריך להבין הלא אנו רואים שהרבה מישראל דחוקים מאד בפרנסה... למה אינו נמשך השפעה לישראל לפרנס כל אחד ואחד בשפע?" – "אך יש לומר דבאמת לא יתן לעולם מוט לצדיק קאי על כל ישראל כנ"ל, ומפני מה הוא הדוחק לפרנסה

32) ראה תו"א תצוה פג, סע"א ואילך. מג"א צה, א ואילך. ובכ"מ.

33) סוטה ה, א.

34) אחרי טז, טז.

35) כ"ה בתניא אגה"ת פ"ז. אגה"ק רסכ"ה. וראה לקו"ש ח"ז ע' 20 הערה 33. וש"נ.

36) סה"מ תרכ"ו ע' קסח"ק.

37) ח"ב כג, א. וראה גם זח"א צג, רע"א. צה, רע"ב.

38) ישע"ל ס, כא.

39) תהלים נה, כג.

מאד, להיות כי הביטחון הוא אינו כדבעי למהו . . כשאינו בוטח כדבעי . . מפסיק השפע בפרנסה [והוא כמשל סגירת ברז השפעה ("פאדרייען דעם קראן")], ואם היה בוטח בהשם יתברך . . היה משתכר ביותר הרבה והיה מתקיים בו הפסוק השלך כו". וכן הוא גם בנוגע להמשכת ההשפעות על-ידי הרבי⁴⁰:

ובהקדם מה שאמרתי כבר לאחד (לפני שנתיים), אשר מה שרוצים לראות רואים: כאשר מפרשים את עניין ההסתלקות כפשוטו, ורוצים לראות את גודל העילוי של הרבי, שגן עדן התחתון אינו די, וגם גן עדן העליון אינו די; רקיע השביעי הוא אמנם נעלה ביותר, אבל מדריגתו של הרבי הוא נעלית עוד יותר – הרי כיון שהקב"ה הוא עצם הטוב, וטבע הטוב להיטיב⁴¹, ממלא הקב"ה את רצונו ומראה לו את העילוי של הרבי, שהרבי הוא למעלה מרקיע השביעי, והוא, נמצא למטה...

אבל כאשר מפרשים את עניין ההסתלקות כפי שהרבי מבאר במאמר ד"ה באתי לגני שהוציא לאור ליום היאָרצייט⁴², שהסתלקות הוא גילוי האור שבכחינת רוממות, היינו, שעם היותו עניין של רוממות הרי זה נמשך למטה, וכמבואר באגרת הקודש⁴³ מאמר הזהר⁴⁴ "צדיקא דאתפטר אשתכח בכולהו עלמין יתיר מבחיהו" – אזי מראים לו מלמעלה כיצד "אשתכח" בעולם למטה, ורואה בעיני בשר את ההשפעות שנמשכים על-ידי הרבי. ובלשון כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אל בנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, שקראו בשמו ואמר: "מיר וועלן גאַנץ זיין ניט נאָר מיט אונזער עצם נאָר אויך מיט אונזער התפשטות" (אנו נהיה שלימים לא רק עם העצם שלנו, אלא גם עם ההתפשטות שלנו)⁴⁵.

והיינו, שההשפעות של הרבי הם לא רק בהיותו נשמה בגוף, כאשר ראו אותו בעיני בשר, אלא גם לאחר ההסתלקות, כאשר לא רואים אותו בעיני בשר, – ואדרבה, לאחר ההסתלקות ההשפעה היא

באופן נעלה יותר, כיון שבטלים ההגבלות שמצד הגוף –

לא רק בחצי כדור העליון, אלא גם בחצי כדור התחתון, כידוע פתגם אדמו"ר הזקן (שנתבאר בארוכה על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁶) שבחצי כדור התחתון לא היה מתן-תורה, ולא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות.

ח. [.] וכמו כן צריכה להיות הנהגתו של כל אחד בענייניו הפרטיים – לעורר בעצמו מדת הביטחון, שעל-ידי זה תהיה הנהגתו בדרך של "אאתהלכה ברחבה", ובלשון הכתוב⁴⁷ "הרחב פיך", ואז – "ואמלאהו". והעניין בזה: בני-ישראל משתמשים בעניינים הגשמיים באופן שמנצלים אותם לקדושה ועושים מהם כלים לאלקות, ובלשון הרמב"ם⁴⁸ "החכם ניכר כו' במאכלו וכו'", ומונה עשר דברים – כנגד עשר ספירות, ובמילא גם כנגד עשר כוחות הנפש, "שנשתלשלו מהן"⁴⁹ – שביניהם גם עניינים ששייכים לפרנסה גשמית.

וכיון שבנוגע לעניינים רוחניים, כמו הוצאת שבת ויום-טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה, אומר הקב"ה "לוו עלי ואני פורע" – יכול יהודי להתנהג באופן כזה גם בנוגע לפרנסתו הגשמית, כיון שגם ענייניו הגשמיים נעשים כלים לאלקות, והיינו, שכל יהודי יכול לעשות מכל דבר – עניין של "שבת", ומכל שכן "יום טוב".

ואף-על-פי שיכול להיות שנמצא במעמד ומצב שהרצון שלו בגשמיות בשביל לנצל זאת לעניינים רוחניים אינו באמת לאמיתו, אלא הרצון שלו הוא גם בגשמיות מצד עצמו – אין זה נוגע, וכפי שמצינו⁵⁰ ש"חסד אומר יבא", אף שאין זה באופן של אמת, שלכן "אמת אומר אל יבא", מכל מקום, חסד אומר יבא, כמבואר באגרת נפש השפלה⁵¹.

– שמעתי מאחד החסידים, שבליובאוויטש היו אומרים שאגרת נפש השפלה היא מענה על

46) אגרות-קודש שלו ח"ב ע' תצב ואילך. וש"נ.

47) תהלים פא, יא.

48) הל' דעות רפ"ה.

49) תניא רפ"ג.

50) ב"ר פ"ח, ה.

51) נדפסה באגרות-קודש אדה"ז ח"א ע' קנא ואילך (וראה

בהנסמן שם ע' תנה).

40) ראה גם תורת מנחם – התועודיות ח"ב ע' 184 ואילך.

41) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בערה (ד"ה מספרי הח"ן).

42) סה"מ הי"ט ע' 112 ובהערה.

43) ביאור לסכ"ז (קמו, ב).

44) ח"ג עא, ב.

45) ראה סה"ש תורת שלום ע' 246 ואילך.

הבחירה (הט"ז):

"וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קידשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה" [שלכן היא מקודשת גם עתה], ומפרש התוספות יו"ט (עדויות פ"ח מ"ז) שהכוונה היא ל"חזקה שהחזיקו מיד מלך פרס שנתן להם רשיון להחזיק בה" (לקוטי שיחות כרך ט' עמ' 68 הערה 62).

דברי התוספות יו"ט באו להסיר את קושיית הכסף משנה:

א) איני יודע מה כח החזקה גדול מכח הכיבוש ולמה לא נאמר בחזקה גם כן – משנלקחה הארץ מידנו בטלה החזקה (!), ב) ותו בראשונה שנתקדשה בכיבוש וכי לא היה שם חזקה, אטו מי עדיפא חזקה בלא כיבוש מחזקה עם כיבוש.

ותוכן דברי התוספות יו"ט: גדול כח חזקה מכח הכיבוש לפי שכיבוש נכרים של נבוכדנצר בא ומבטל כיבוש ישראל, בעוד החזקה שהחזיקו מיד כורש מלך פרס שנתן להם רשות להחזיק הוי חזקה מדעת הנותן ואין כיבוש יכול לבטלה.

התוספות יו"ט ממשיך: "ואין להשיב מנתינת השם יתברך שנתנה לישראל בראשונה – שיש להשיב שכמו שה' יתברך נתן לישראל הארץ כך נבאו נביאיו שיעלו מחריבים ויטלו מהם, וכן נבאו על כורש מלך פרס שיחזירה. אבל על לקיחת האומה הזאת מידנו לא מצינו בה נבואה בפירוש, ולפיכך שלא כדן נטלוה מידנו ואין קרקע נגזלת".

הרבי מקשה על תירוץ זה שמביאו בהרחבה (לקוטי שיחות כרך ט"ו שיחה ה' לפ' לך לך) אחרי ניסיון להביא את דברי ה'חתם סופר' (שו"ת יורה דעה סימן רלג) ["אלא שלא הביא דברי התוספות יו"ט" – הערה 30], ומיישב כדלהלן:

חלוקת קדושת הארץ לא נפעלה על ידי בעלות בני ישראל עד שנכנסו לארץ על פי הציווי.

וכך מתורצת הקושיה הראשונה:

בביאה הראשונה נצטוו ישראל שהכניסה תהיה באמצעות כיבוש, ולכן הכיבוש הוא שפעל חלות הקדושה, ולא הועילה החזקה לעניין זה. אך בביאה שנייה, שנצטוו לעלות ולהתיישב בארץ (לא לכבוש, מפני שכבר נכבשה), כנאמר בירמיהו כט"י: אפקוד אתכם גו' להשיב אותכם אל המקום הזה, ולכן נפעלה הקדושה על ידי החזקה

שהחזיקו בה".

ומסתלקת גם הקושיה השנייה:

קדושת הארץ בביאה הראשונה נפעלה באמצעות כיבוש, וגדר הכיבוש הוא – לקיחת דבר בעל-כרחם של הבעלים. נמצא, שמצב ההתגברות על האומות הוא שפועל חלות הקדושה, וכשבטלה התגברות זו ("כיון שנלקחה הארץ מידיהם") בטילה הקדושה שבאה על ידה ("בטל הכיבוש"). לעומתה, בביאה שנייה נתקדשה הארץ על-ידי חזקה, שגְדָרָהּ הוא – בעלות גמורה, החפץ הוא שלו מעיקרו;

ואם כן מובן שאף הקדושה הנפעלת על ידי חזקה זו, קשורה בכך שחזרו אל הארץ השייכת להם גם לפני כיבוש יהושע, ולכן אינה בטילה.

בואו חשבון...

מהו הפירוש "גימטרייה"? באיגרת מכ"ח כסלו תש"כ (אגרות קודש כרך יט עמ' קו) כותב הרבי: כמה שכותב בפירוש גמטריא – ראה תוספות יום טוב סוף פרק ג' דאבות "שם מושאל לכל עניני חשבון" וראה ב'ערוך השלם' בערכו כמה דוגמאות. באיגרות קודש כרך ב' עמ' עג, כותב הרבי:

יש אומרים אשר כללי הש"ס לא נאמרו אלא בדברים הנהוגים בימיהם (מהרי"ק שורש קסה הובא בתוספות יו"ט כלים פ"ג מ"ב. וראה...)

ואחרי הסבר ההיגיון מאחורי כלל זה מסיק:

אבל בכללים שהשכל מחייבם, וכמו יחיד ורבים הלכה כרבים וכיוצא בזה, הרי שכל זה עצמו מחייב הכלל גם בעניינים שלא נהגו בזמנם (וראה גם אגרות קודש כרך ג' עמ' מה).

מי הם הקרויים 'אדם'?

יש שני אופנים בהשפעת בני ישראל על אומות העולם – מסביר הרבי:

אופן ראשון – השפעה באמצעות כפיה, אם כפשוטה (כאשר יד ישראל תקיפה), או באמצעות כפיה בדברים.

אופן שני – פעולה עקיפה שעל ידה יבואו אומות העולם לידי הכרה שצריכים לקבל מצוות "מפני שצווה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי

במספר מקומות (וראה גם לקוטי שיחות כרך כט עמ' 290 הערה 33), ומוסיף לציין למאמרים של הרבי מהר"ש שם נתבאר ענין זה.

מוסיימים בטוב

סיום הש"ס במסכת עוקצין הוא: (1) במאמרו של ר' יהושע בן לוי "עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות". (2) מאמרו של ר' שמעון בן חלפתא "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום".

ופירש "התוספות יום טוב": אף-על-פי שרבי שמעון בן חלפתא היה זקן בימי רבי... ואילו רבי יהושע בן לוי לא חשבוהו כגמרא אלא כאמורא... אף-על-פי-כן ראה רבינו הקדוש להקדים מאמרו של רבי"ל למאמרו של רשב"ח, כדי שתהא החתימה בשלום. והסיק מכך הרבי בהתוועדות י"ט כסלו תשד"מ (התוועדות תשד"מ כרך ב' עמ' 633):

ובזה רואים הדגשה מיוחדת בכלל ד"לסיים בטוב – ש"בטוב" גופא יש להשתדל לסיים בענין הכי נעלה, כי: מאמרו של רבי"ל "עתיד... לכל צדיק... ש"י עולמות" הוא גם "דבר טוב", ואף-על-פי-כן השתדל רבינו הקדוש לסיים בדבר טוב נעלה יותר – בענין השלום "כלי... לישראל" ועד כדי שינוי הסדר!

"חפצא" של שמירה

בשיחה ארוכה (לקוטי שיחות כרך י"ט שיחה ה' לפרשת עקב) מסביר הרבי, אשר מזוזה היא חפצא של שמירה בעצם גם שלא בשעת קיום המצוה. בין השאר מסתייע מפירוש התוספות יום-טוב (לדברי המשנה כלים פ"ו מט"ז): "מקל שיש בו בית קבול מזוזה" – "ואפשר שהיו אנשים בזמן המשנה נושאים מזוזה עמם וחשבו זה למצוה ולשמירה להם". ומכיון שהדברים הובאו ולא הופרכו משמע שיש מקום להנהגה זו – והנאמר בתוספות יו"ט "וחשבו זה" שמזה משמע שאינו כן – מוסב על "למצוה" (ושמירה של מצוה). עם זאת מציין הרבי "ראה תוספות אנשי שם שם". [וראה גם אגרות קודש כרך ד' עמ' קנט].

טהרה מזרזת גאולה

טהרה מזרזת הגאולה. לקביעה זו שחוזרת ונשנית מספר פעמים (אגרות קודש כרך ו"א עמ' רצז; כרך י"א עמ' רמה; כרך יג עמודים שכח"ט) מציין הרבי כמקור "עין תוספות יו"ט מסכת יומא בסופו ורמב"ם סוף הלכות מקוואות".

דוגמא מבריות המים

במכתבו מראש חודש ניסן תשל"ב (אגרות-מלך כרך ב' עמ' פב) קובע הרבי: תורה, יהודים ויהדות בכלל – אינם עניינים נפרדים.. בכל פרט מפרטי מהותו, הן בקשר לגופו והן בקשר לנשמתו, ובכל פרטי חיי היום יומיים, צריך להיות חדור תורה ויהדות. ומדגיש הרבי, ולא "שכאלו על היהודי להתקשר עם התורה ולחיות חיי יהדות מזמן לזמן או בתקופות מסוימות, אלא שהם כולי חד". כמקורות לדברים הללו מציין הרבי:

ראה ברכות סא,ב: דגים... במקום חיותנו. יתרה מזו לדעת רבן שמעון בן גמליאל (מקוואות פרק ו משנה ז') – "כל שהוא מברייית המים טהור" – אלא שאין הלכה כמותו – נתבאר [במאמר] דיבור המתחיל וראיתי אני, תרס"ב. אבל הרי פסקינן כוות' בהא דזבחים (כב,א).

וכבר שקלא וטריא בזה בתוספות יום טוב מקוואות שם. והאריך בזה בספר גולות עליות שם. חיבור לטהרה הלכות מקוואות כלל ב' בסופו (ולפי עניות דעתי בשינויא דחיקא). ועוד. ואין כאן מקומו.

מהו "כביכול"!

ממכתב הרבי משנת תש"ל (אגרות קודש כרך כו עמ' תצ"ו):

...פירוש "כביכול" – ראה תוספות יום טוב סנהדרין פרק ו' משנה ה'. רש"י יומא (ג,ב). מגילה (א,א), הפירוש כביכול הובא בתשבי ודוחו.

קדושה שנייה בחזקה

בעניין קדושה שנייה שנתקדשה הארץ בזמן שעלה עזרא, כתב הרמב"ם (ספ"ו מהלכות בית

מה שכתב אדמו"ר הזקן באגרת-הקודש שבספר התניא⁵² שבה מוכיח את החסידים על ה"מנהג . לשאול בעצה גשמית כדת מה לעשות בענייני העולם הגשמי כו", ואף-על-פי-כן, המשיכו חסידים לשאול בעניינים גשמיים, ועל זה הוא המענה באגרת נפש השפלה, שהתקשרות נפש השפלה היא על-ידי גשמיות, ובמילא צריכה להיות ההשפעה גם בגשמיות⁵³.

* * *

ט. [כ"ק אדמו"ר ציוה לתלמידים שהולכים לבתי-כנסיות לחזור דא"ח – שיאמרו לחיים, ואחר כך אמר:]

כאשר הולכים לדבר בבתי-כנסיות בפני בעלי-בתי, צריכים לומר עניין מפרשת השבוע. – תחזור אפוא על המדובר לעיל בעניין "ורם לבבך ושכחת גו", וכן אודות חיזוק מדת הביטחון וההנהגה באופן של "ואתהלכה ברחבה".

ונקודת הדברים: בפרשת השבוע נאמר "השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך גו' ורם לבבך וגו'", ומנאו הסמ"ג במניין הלאוין, בגלל שאמרו לו בחלום במראית הלילה "שכחת את העיקר כו", שזהו עניין של ריחוק ושכחה מאלקות לגמרי.

והעצה שלא יהיה עניין "רם לבבך" – הוא עניין הקבלת עול, כי, קבלת עול הוא היפך עניין "רם לבבך".

וזהו הקשר להתחלת הפרשה "והי' עקב תשמעון", אפילו עניינים שהם בבחינת עקב⁵⁴ – כי, כאשר העבודה היא באופן של קבלת עול, אזי אין חילוק בין קלות לחמורות, ובמילא נעשה "עקב תשמעון".

ועל-ידי זה – "ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך", ההבטחה לאבות אברהם יצחק ויעקב, וכן לאחרי זה, ההבטחה לאבות החסידות, רבותינו נשיאנו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר, וגם בנוגע לעניינים גשמיים.

ומצד הבטחה זו צריך להיות עניין הביטחון בה' ביותר,

(52) סי' כב.

(53) ראה גם התוועדות תנש"א ח"ד ע' 200 הערה 101.

(54) ראה תנחומא ופרש"י ריש פרשתנו (נתבאר בלקו"ש ח"י"ט ע' 89 ואילך).

– וגם עניין זה הוא ההיפך מ"ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך", והיינו, שבמקום השכחה מה' ח"ו צריך להיות הביטחון בה' –

ובמילא צריכה להיות ההנהגה גם בעניינים הגשמיים באופן של "ואתהלכה ברחבה", "לוא עלי ואני פורע" – כיון שמנצלים את העניינים הגשמיים עצמם לעשותם כלים לאלקות, והיינו, שגם בדברים הגשמיים יורגש הייחוד שהוא לבדו ואין זולתו.

– ולהעיר מהמבואר בתניא⁵⁵ שההרגש שהוא לבדו ואין זולתו הוא מדריגת החכמה. וזהו גם טעם השם "תלמידי חכמים" ולא "חכמים" על-פי חסידות⁵⁶ [נוסף על הטעם על-פי נגלה, שהתואר "חכם" קשור עם עניין הסמיכה⁵⁷, ובזמן הזה אין סמוכים⁵⁸] – ש"תלמיד חכם" היינו שמקבל (תלמיד) מבחינת החכמה, היינו, שנרגש אצלו העניין שהוא לבדו ואין זולתו, וגם בנוגע לעניינים הגשמיים, שנעשים כלים לאלקות.

וכל זה נעשה בעיקר על-ידי לימוד החסידות, ועד שעל-ידי זה זוכים לקיום היעוד "לא ירעו ולא ישחיתו גו' כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

* * *

י. [כ"ק אדמו"ר ברך ברכה אחרונה, ואחר כך אמר:]

הגיע כבר הזמן ("מ'מעג שוין בא'לד") לברך ברכה אחרונה על הגלות.

כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם⁵⁹ בפירוש מה שכתוב בהגדה "שהקב"ה חישב את הקץ" – שמצד התענוג למעלה בעבודת הבירורים שבזמן הגלות, היתה הגלות יכולה להימשך עוד ועוד ("ציעהן און ציעהן"), ועל זה נאמר שהקב"ה "חישב את הקץ", שמוותר על התענוג שלו, כדי להוציא את בני-ישראל מהגלות.

(משיחת ש"פ עקב, כ' מנחם-אב ה'תשי"ג. תורת מנחם כרך ט, עמ' 116:120; 124:129)

(55) פל"ה בהג"ה.

(56) תו"א מג"א (בהוספות) קיט, ג.

(57) ראה אנציק' תלמודית ערך חכם (ע' נג). וש"נ.

(58) ראה שם ערך הוראה (ע' תצב). וש"נ.

(59) סה"מ תש"ח ע' 151.

גאולה בעצם התפילה והבקשה

מה מועילה בקשת הגאולה כאשר הגלות מתארכת?

לכאורה נשאלת שאלה: מאחר שהגלות נמשכת כבר למעלה מ-1900 שנה, זאת אומרת, שכבר עברו כמה וכמה דורות שבני ישראל נמצאים בגלות, איכך אינו מובן: איזה עילוי נפעל בהיות הנשמה בגוף – "ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה", "והיו ימיו מאה ועשרים שנה" – ובמשך כל שנים אלו נמצאת היא בזמן הגלות?!

ובסגנון אחר: איזה תועלת יש לנשמה הנמצאת בגוף מזה שלאחרי מאות שנים יהיה עניין הגאולה? והנה אחד הביאורים בזה הוא – על-פי הידוע שבמקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא, ולכן כאשר יהודי חושב אודות עניין הגאולה, הרי שם הוא נמצא!

ועל דרך זה מובן בנוגע לעניין התפילה על הגאולה. ובהקדים:

תפילה אמיתית עניינה – "כעבדא קמי מריה", שזהו תנאי עיקרי בעניין התפילה. וכפי שמבאר הרמב"ם (הלכות תפילה רפ"ד) ש"חמישה דברים מעכבין את התפילה", כולל "כוונת הלב", "כאילו הוא עומד לפני השכינה" (שם הט"ז), היינו, שאם חסרה כוונה זו הרי זו תפילה בטלה, כי חסר העניין העיקרי שבתפילה, וכפי שמאריך הגר"ח מבריסק בביאור דברי הרמב"ם...

והנה, כאשר יהודי עומד ומתפלל "כעבדא קמי מריה", ומבקש מהקב"ה "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח... כי לישועתך קיוונו כל היום", ותחזינה עינינו בשוכך לציון, וכוונתו בזה היא – לפשוטם של דברים, "אני מתפלל לדעת זה התינוק", (ורק לאחרי זה באים כל הרמזים והכוונות שבדבר) – כבר יש לו את עניין הגאולה באופן ד"עולמך תראה בחייך".

ביטול ה"פיזרן לבין האומות"

אבל עדיין נשאלת השאלה: סוף-כלי-סוף עדיין בני ישראל נמצאים במעמד ומצב ד"פיזרן לבין האומות"?! והביאור בזה – אחדותם של ישראל נפעלת על-ידי קיום מצוות אהבת ישראל – "ואהבת לרעך כמוך". דהנה, כאשר יהודי מקיים את מצוות "ואהבת לרעך כמוך" כדבעי, הנה מאחר שמציאותו של "רעך" היא "כמוך", הרי כשם שאינו יכול להיפרד מעצמו, כמו-כן אינו יכול להיפרד מחבירו, היות ש"רעך" הוא "כמוך"!

וכמבואר בירושלמי (נדרים פ"ט ה"ד) המשל מב' ידיים של גוף אחד, שלא שייך שיד אחת תזיק ותרע ליד השנייה, מאחר שמדובר אודות ב' ידיים של גוף אחד. וכמו כן מובן בנמשל – שכל בני ישראל הם מציאות של גוף אחד, ולכן ישנו החיוב של "ואהבת לרעך כמוך"...

ועל-פי זה מובן מה שמרעישים כל כך אודות עניין "אהבת ישראל", שזהו "כלל גדול בתורה", "ואידך פירושה הוא זיל גמור", כמבואר ומודגש גם בנגלה דתורה, ועל-אחת-כמה-וכמה בספרי מוסר וחסידות – כי על-ידי זה מבטלים את עניין "פיזרן לבין האומות".

(משיחת כ"ף מנחם אב ה'תשמ"ב. התועדויות תשמ"ב כרך ד, עמ' 2037-2039 – בלתי מוגה)

בעל ה'תוספות יום טוב' במשנת הרבי

גודל העניין לסיים ב'טוב' באופן הנעלה ביותר • סיפור הקמצן בעל החסד... • האם יש מקום למנהג נשיאת מזוזה גם בדרכים? • הסבר בדברי התוספות יו"ט למעלת קדושה שנייה שהיא ב'חזקה' ולא בכיבוש • חיזוק מדבריו שגם טף חייבים ב'הקהל' – אפילו קטני קטנים • ומהו הסבר המיוחד למשמעותם של סימני המכות "דצ"ך עד"ש באח"ב"?

לא זקוק ל'הסכמה'...

ה'תוספות יום טוב' אינו זקוק ל'הסכמה'. הוא היה גדול בישראל וכו' וכו', הן בתחום תורת הנגלה הן בתחום תורת הנסתר וסודות התורה – כידוע ומפורסם...

כך התבטא הרבי במהלך התוועדות יו"ד שבט תשל"ב (שיחות קודש תשל"ב כרך א' עמ' 373). רבי יו"ט ליפמן הלוי העליר (ה'של"ט – ה'תי"ד) היה אחד מגדולי חכמי אשכנז ופולין. תלמיד המהר"ל מפראג, "היה אב"ד בפראג ובוניא וברוסיא ובקראקא ונתגדל באשכנז וידע מנהגן של ישראל בכל תפוצותיהם" (החיד"א ב'שם הגדולים' מערכת גדולים אות יו"ד סצ"ב מהר"ר יום טוב הלוי העליר). שם ב'שם הגדולים', מתאר הרב החיד"א את חיבוריו ופעליו של התוספות יו"ט. באחד מחיבוריו (פני דוד פרשת מקץ) הוא אף מכנהו בתואר "גאון עוזיני הרב תוספות יו"ט", ובמקום נוסף כתב: "הרב תוספות יו"ט הפליא עצה ודחה כל פירושי רבותינו המפרשים ושייר דרך לעצמו" [וראה על מהדורות בדברי התוספות יו"ט ב'מחזיק ברכה' או"ח סימן סר סעיף ד].

במהלך השנים הביא הרבי פעמים רבות מדבריו, בעל-פה ובכתב. פעמים הסתמך על שיטתו, פעמים

הביא חיזוק לדבריו, אך לא היסס גם לחלוק עליו (ראה בשיחה לעיל מתשל"ב, שם מתבטא הרבי ש"מתקבל יותר תירוץ של אחד האחרונים").

סיפור שהחזיר בתשובה

אחד ה'מופתים' המפורסמים של הרבי נקשר בתוספות יום-טוב. היה זה הרה"ג ר' דוד שוחט שקיבל פעם את הסכמתו של הרבי להרצות בפני קבוצת אנשי דת נוצרים, לגבי השקפת היהדות בנושא הצדקה. את הרצאתו סיים הרב שוחט בסיפור על ה'תוספות יום טוב', אשר ביקש להיקבר אחר פטירתו מעלמא דין, ליד אדם שנחשב בקהילה כקמצן ולאחר פטירתו נודע שהיה בעל חסד גדול. סיפור זה הביא את אחד מצאצאיו של אותו אדם לחזור לחיי תורה ומצוות מלאים [ויש אומרים שהרבי הוא שהורה "לספר את הסיפור על ה'תוספות יום טוב' ומצוות צדקה!"]...

התחלת וסיום הש"ס

"ולזה עיר אשר שישה סדרי משנה, התחלתם במ"ם פתוחה – 'מאימתי', וסיומם במ"ם סתומה 'בשלום', תוספות יום טוב סוף עוקצין...". – כך מצטט הרבי